

Олександр Коломоєць

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, провідний фахівець з організації наукової роботи Кіровоградського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Кропивницький, Україна

Сергій Коломоєць

вчитель вищої категорії, «Старший вчитель», вчитель історії та «Захисту України» Улянівського ліцею Попельнастівської сільської ради Олександрійського району Кіровоградської області, с. Улянівка, Україна

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛЬОВИХ ЗБОРІВ
СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У сучасному світі, де геополітична ситуація залишається нестабільною, важливо навчати та готувати молоде покоління до викликів, з якими вони можуть зіткнутися в майбутньому. Військово-польові збори старшокласників та здобувачів вищої освіти є одним із ефективних способів формування патріотичних цінностей, розвитку лідерських якостей та практичних навичок, необхідних для захисту нашої держави, підготовки майбутніх правоохоронців до роботи в складних життєвих ситуаціях.

Однак, проведення таких зборів стикається з рядом складнощів, серед яких ми хотіли б окремо виділити проблеми матеріально-технічного забезпечення. Це, зокрема, проблеми з організацією належного харчування учасників, забезпечення комфортних умов проживання та навчання на полігоні, транспортування та зберігання військової техніки та спеціального спорядження, а також організацію медичного супроводу та безпеки під час зборів. Проте все це втрачає сенс, коли немає що возити, демонструвати та застосовувати, і виникають питання «чим замінити», «де дістати», «як підлашутвати» тощо щоб уникнути суто теоретичного проведення цього важливого заходу.

Слід зазначити, що матеріально-технічна складова проведення військово-польових зборів ні в якому разі не може бути якоюсь «другорядною», адже саме навколо матеріально-технічного забезпечення побудований увесь процес проведення військово-польових зборів. Різноманітність поглядів на те, яким чином вони мають бути проведені, яку провідну ідею має нести у собі, вирішення яких завдань він має передбачати – все це завжди було предметом гарячих диспутів серед багатьох учителів курсу «Захист вітчизни», методистів освітніх установ, викладачів спеціальних дисциплін закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, представників збройних сил України.

Після початку рашиської агресії на сході України, окупації українського Криму та частини Донецької та Луганської областей військами Московії та підконтрольних Москві злочинних терористичних угруповань, а тим більше після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року дана дискусія суттєво загострилася.

У контексті головного завдання нашого дослідження ми пропонуємо своє бачення вирішення даного питання та власну модель проведення військово-польових зборів.

Головна ідея, в першу чергу, полягає у тому, щоб максимально зацікавити учнів змістом заходу, збурити їх уяву, юнацький запал та романтизм і вже на основі цього продовжити формування позитивного ставлення до військової справи, до майбутньої служби у лавах Збройних сил України або виконання поставлених перед правоохоронцями завдань.

В чому ж полягає новизна нашого бачення щодо організації та проведення військово-польових зборів? Перш за все, для нас військово-польові збори є своєрідним апогеєм, підсумком усієї попередньої діяльності учителя (викладача) та учнів (здобувачів вищої освіти) з питань вивчення військової справи у стінах навчального закладу. Програма проведення військово-польових зборів неодноразово обговорюється з учнями (і дуже часто у неформальній обстановці, під час перерв, в позаурочний період, під час уроків, коли відбувається виконання тих чи інших вправ, учитель систематично наголошує на тому, що цей елемент слід відпрацьовувати з особливою ретельністю, адже він буде включений до програми військово-польових зборів тощо). Таким чином учні (здобувачі вищої освіти) починають вже з нетерпінням очікувати початку проведення зборів і питання їх самомотивації вирішується задовго до початку заходу.

Але щоб не підвести їхніх очікувань сама програма військово-польових зборів, насичення та інтенсивність заходу мають бути оптимально високими (в тому сенсі, що вони не мають фізично чи емоційно передчасно виснажити їхніх учасників). Оскільки самотужки комусь підтримати таку динаміку є досить важко, варто здійснювати залучення учасників з інших навчальних закладів. В чому переваги подібного об'єднання-залучення? В першу чергу поява «нових облич» ще більше мотивує учасників військово-польових зборів до якнайкращого виконання тих чи інших вправ та завдань, спрацьовує бажання виявити себе у повній мірі. По-друге, наявність колег-учителів (науково-педагогічних працівників) дозволяє організувати відразу декілька локацій для учасників військово-польових зборів. Саме в цьому, як засвідчує практичний досвід, є передумови високої динамічності та ефективності проведення заходу.

І ось саме про матеріально-технічне забезпечення всіх локацій, як про складові пункти проведення військово-польових зборів, ми і хочемо повести далі мову.

Першочерговою умовою, яку ми висуваємо до проведення військово-польових зборів, є їх організація на місцевості, якщо є можливість то за межами

населеного пункту, на територіях де представлені різні типи рослинності та види рельєфу. Безумовно, що для навчальних заходів, які знаходяться у сільській місцевості, тут немає великих складнощів: автори визначили для себе такою місцевістю територію степової балки, де присутні і декілька байрачних лісків, і зарості чагарників, перехрестя польових доріг, яри та круті схили – все це дає можливість урізноманітнювати завдання та етапи проведення військово-польових зборів. Але в інших вчителів (науково-педагогічних працівників), які проживають в інших місцевостях, це може бути узлісся, прибережна територія річок, озер, лісопаркові зони тощо.

Що стосується матеріального забезпечення проведення військово-польових зборів, то це питання є безумовно одним з найгостріших. Адже у багатьох випадках проведення того чи іншого заняття з військової підготовки банально є неможливим саме з тої причини, що відсутня належна матеріальна база. Саме тому процес матеріального забезпечення заходу розпочинається задовго до його проведення: визначається, що є в кожному з навчальних закладів, що можна взяти у тимчасове користування в інших установах чи організаціях, обговорюється питання як саме буде використано наявне приладдя.

Саме питання матеріального забезпечення проведення військово-польових зборів можна поділити на дві складові:

перша – загальна. До неї входить, як було зазначено вище, такі важливі складові як харчування учасників, забезпечення комфортних умов проживання та навчання на полігоні (обраному місці локації ночівлі), транспортування та зберігання техніки, приладдя та спеціального спорядження, організація медичного супроводу та безпеки під час зборів. З практики проведення військово-польових зборів можемо зауважити, що, наприклад, забезпечення достатньою кількістю наметів для ночівлі учасників кардинально змінює сам хід проведення заходу, оскільки значно збільшується час на проходження локацій (учасникам не потрібно виїздити на обід, ночівлю), окремі локації можливо проходити в надвечір'я, обстановка польового стану (стояння на варті, в секретах, приготування харчування, орієнтування по зірках тощо) позитивно впливає на відношення учасників до самого процесу. Це лише один з багатьох прикладів, як матеріально-технічне забезпечення впливає на процес проведення військово-польових зборів;

друга – забезпечення проходження локацій. В найбільш прийнятному варіанті повноцінне забезпечення цієї складової доволі складне, проте за її виконання має значний позитивний ефект. Наприклад, при відпрацюванні локацій «Знешкодження ДРГ» або «Бойове злагодження» робота учасників з учбовою зброєю (для здобувачів вищої освіти навіть можливо використання бойової зброї із застосуванням холостих набоїв) вигідно відрізняється від дерев'яних макетів. При цьому їх потрібно мати достатню кількість для роботи з групами по 20-30 учасників.

Далі ми, ґрунтуючись на власному досвіді, хочемо вказати на той необхідний мінімум, який повинен бути забезпечений на проходженні учасниками відповідних локацій:

«Військове спорядження та амуніція» - бронежилети та захисні каски різних моделей, розвантажувальні системи, поясні системи, аптечки, тактичні навушники та окуляри, кобури, наплічники, наколінники та наліктники тощо.

«Бойове злагодження» - учбові автомати (25-30 шт.), нарукавні пов'язки двох кольорів, димові шашки, вибухові пакети, сигнальні міни.

«Орієнтування на місцевості» - детальна карта місцевості, кольорові маркери, механічні та електронні компаси, мобільні телефони із завантаженими спеціальними програмами, застосунками та картами (типу «Торо»), комплект радіостанцій.

«Основи рукопашного бою» - каремати, комплекти захисту голови, ніг та рук, капи.

«Метання гранат» - учбові гранати (для здобувачів вищої освіти – учбові імітаційні гранати), макети амбразури дота (дзота), військової техніки.

«Мінування та розмінування місцевості» - макети або учбові протитранспортні та протипіхотні міни, сигнальні міни, саперні лопатки, щупи, міношукач.

«Спорядження зброї» - вихолощені набої, магазини до різного виду зброї.

«Вогнева підготовка» - пневматичні гвинтівки (для здобувачів вищої освіти – бойової зброї), набої, мішені, каремати.

Звичайно, наведений нами перелік не є вичерпний, його можна доповнювати іншим приладдям (наприклад, при відпрацюванні такої локації як «Гірськострілецька підготовка» необхідне доволі складне та специфічне обладнання), проте все наведене ґрунтується на багаторічному досвіді проведення занять в навчальних закладах та військово-польових зборів і відзначається найбільш оптимальним підходом до вимог сучасної підготовки майбутніх захисників нашої держави.

І на закінчення своєї доповіді хочемо обговорити проблемне питання підходів різних організаторів до змістовного наповнення військово-польових зборів. Зазначимо, що воно на сьогодні є дискусійним і у гостроті дискусій мало поступається питанню загального бачення процесу викладання «Захисту України» для випускників середніх навчальних закладів чи спеціальних дисциплін для здобувачів вищої освіти. Можна говорити про те, що загал таких організаторів можна умовно розподілити на кілька груп. Перші – ті, які ідуть винятково за вимогами чинної програми і не вдаються у такі деталі як змістове наповнення, зацікавленість чи пасивність учасників військово-польових зборів. Головний аргумент їх, у такому випадку: «Є програмні вимоги – ось беріть їх і виконуйте». Не будемо говорити про те, що це зовсім неправильно, але разом з тим, факт відсутності ініціативи та творчого підходу з боку організаторів є таки присутнім та

шаблонним, відрізняється відсутністю гнучкості та креативності, не враховуються реалії умов та можливостей організаторів та бази проведення таких заходів.

Другі – пам'ятаючи своє «щасливе радянське дитинство», намагаються у повній мірі відтворити ті військово-польові збори, які свого часу пройшли вони особисто у якості учасників (а дехто згадує і свій досвід служби в лавах Радянської армії). При цьому, чомусь на перший план виходять не кращі елементи попереднього досвіду, а саме принцип часів радянської армії: «От зараз ви відчуєте, в який жах ви потрапили». І починається незрозуміле (а головне непотрібне!) «закручування армійських гайок»: марш-кидки, копання окопів (у організаторів деяких локацій виникає бажання побачити окопи повного профілю), безкінечні стройові вправи на спекотливому плацу і як вишенька на торті – біг на певну дистанцію у протигазі. Мабуть саме ці елементи вважаються такими організаторами найважливішими елементами підготовки майбутнього воїна сучасної армії. Показовим у даному випадку наведення скарги одного з вчителів курсу «Захист України» під час методичного зібрання: «Так як же ж я можу провести нормальні військово-польові збори, якщо в мене лише один комплект ОЗК?!». Тобто, одягання та знімання цього пережитку елемента військової амуніції на час, у якості виконання певного нормативу, є чи не стрижневою складовою військово-польових зборів для цієї групи організаторів.

Треті – висувають на перший план саме спортивну складову військово-польових зборів: біг на певну дистанцію (2-3 кілометри), кількість підтягувань, кидки гранати тощо. Не можемо сказати, що це зовсім погано, але ж разом з тим не слід забувати і того, що військово-польові збори це не залік з фізичної культури тривалістю по шість годин протягом трьох днів. Окрім того, зважаючи на те, що в сучасних закладах освіти присутня значна кількість дітей, які належать до підготовчих та спеціальних груп здоров'я і, відповідно, організатори військово-польових зборів просто не мають права залучати їх до повноцінного виконання зазначених нормативів, то виникає питання – а що мають робити зазначені учасники заходу в цей час? Чекати? Спостерігати за роботою товаришів? Виконувати ці ж вправи, але в меншому обсязі? Ще жоден із організаторів - «прихильників спортивної складової», не дав авторам цієї публікації чіткої та повної відповіді. І саме головне – жодні видатні спортивні досягнення не допоможуть у складній екстремній ситуації, яка потурбує знань та навичок з тактичної, спеціальної або вогневої підготовки, проте фізична складова є їх невід'ємною частиною.

Отже, здійснюючи аналіз окремих проблем матеріально-технічного забезпечення організації та проведення військово-польових зборів старшокласників та здобувачів вищої освіти», можна зробити висновки про відсутнє або неналежне забезпечення сучасним та високоякісним військовим спорядженням, наявна обмеженість технічних засобів та обладнання, а також недоліки в організації харчування та медичного забезпечення. Ці проблеми негативно впливають на якість

навчання та практичну підготовку учасників зборів, а також можуть створювати потенційні ризики для їх здоров'я та безпеки.

Перед організаторами постає необхідність покращення фінансування та організаційної підтримки військово-польових зборів, забезпечення відповідними ресурсами, засобами комунікації та зв'язку, а також сучасним обладнанням. Повноцінне матеріально-технічне забезпечення процесу організації та проведення військово-польових зборів може значно підвищити ефективність навчального процесу і забезпечити максимальне залучення учасників до активної практичної діяльності.